

ПРОИЗХОД НА ЕТНОНИМА БЪЛГАРИ И НА ХОРОНИМА БЪЛГАРИЯ

Автор: Валентин Йорданов

Българското народностно име е устояло непроменено в продължение на три хиляди години, а може би и много повече, въпреки катаклизмите в историята на цивилизацията.

Разглеждайки опитите от началото на XX в. до днес за разтълкуване на значението му, изследователят Александър Мошев констатира, че неговата забележителна устойчивост се дължи на произход от сакрален термин – „името на бога Болг/Бълг/Бал(г), плюс наставката „ар“, означаваща общностна принадлежност“, или че е „самоназвание с вероятно сакрално значение – „хора на бога“. /**Мошев, Александър**. Болгар. Тайните на нашия произход. С., Изд. «Атеа Букс», 2015, с. 40-46/.

Разкриването на присъствието в *българския етноним* на божествения антропоним *Бал*, т.е. *Баал/Ваал* – името на бог *Зевс* в Леванта, – за което писа преди време Киряк Цонев /**К. Цонев и М. Цонева**. Баал-гури. С., 2005/, е добра крачка в преодоляването тайната на *нашия етноним*, по-точно *епоним*.

Той е съставен, както ще се уверим, от общо *три божествени имена*, плюс едно обобщаващо – за бог.

Да видим тази мистерия!

1. ТОТЕМЪТ ГЕРАК (СОКОЛ), ЕГИПЕТСКИЯТ БОГ ХЕРУ (ПЪРВИЯТ ХЕРАКЪЛ) И ХЕРОСЪТ НА ТРАКИТЕ

“През 363 година [от управлението на Сет – б. В.Й.] Негово величество Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, безсмъртният, който живее вечно, беше в земята Кен [Ген, или “Земята на Произхода”, т.е. Египет – б. В.Й.]. Придружаваха го неговите войни, защото враговете се бяха съюзили срещу своя господар... Хор, Крилатият оценител [съдия – б. В.Й.], дойде при кораба на Ра и рече на своя предтеча: “О, Соколе на хоризонта, видях враговете да заговорничат срещу теб, за да вземат за себе си сияйната корона...”

Тогава Ра, свещеният, Соколът на хоризонта, каза на Хор, Крилатия оценител: “Благородни потомъко на Ра, заченат от мен; върви бързо, повали врага, когото си видял.” /по **Зекария Сичин**. Войните на боговете и хората. Прев. Крум Бъчваров. С., ИК “Бард”, 2003, с. 156/.

Това е началото на дългия надпис, гравирен върху каменните стени на храма на бог Хор (Дионис), построен от неговия полубрат Тот (Хермес) в южноегипетския град Едфу. Този надпис разказва за времето, когато бог Хор се превърнал в *Нетх-атеф* – “Отмъстител на баща си” (прозвище, записано върху *Стелата на Метерних – пак там*, с. 48) и предявил пред убиеца Сет претенции за трона на своя баща Озирис (Зевс).

В надписа йероглифът на Хор, поставен в картуш, представлява хищна птица, *сокол* или *орел*. Но от приведения цитат се вижда, че Ра – дядото на Хор – е титулован като “Соколът на хоризонта”. Всъщност кой се е превръщал в *сокол* – Ра или Хор? Или пък и двамата?

И защо точно *сокол* или *орел*? Разбира се, защото реещата се високо в небето хищна птица била отъждествявана с астралния образ на Ра – слънцето, – което всеки ден неизменно пресича небесния купол – от източния хоризонт до западния. Освен това, трябва да се има предвид, че името Ра е било носено последователно, като маркер за върховна власт, и от двамата първородни братя-близнаци – първоначално от Ра (с други имена Хелиос, Шу, Мардук) и сетне от Геб/Кеб (с други имена Кронос, Енлил), преименуван на Ра, когато се възцарил над боговете. Първият близък възприел за свой главен зооморфен образ *кондора* (*грифона = крилатия дракон*), а вторият – *сокола*.

През онази древна епоха не е имало практика някой бог да ползва знак-монограм или зооморфно превъплъщение на друг бог, защото това би довело до объркване на двете идентичности. Ако знакът на даден бог е бил много авторитетен (ценен), подчертавайки например произход от Майката или Отеца, той би могъл да бъде взет от друг бог само след трансформиране на вида или положението на знака. Такъв е случаят с *тризъбеца* на *Посейдон/Посиди* (прототип на буквата *пси* Ψ), който брат му *Зевс/Азар* присвоил при възцаряването си, обръщайки тройното острие надолу (прототип на първата буква на глаголицата аз **п**).

И все пак понякога се наблюдава наследяване на зооморфен образ, както е в случая с птичия образ на Ра – *сокол* (*герак*). Този образ бил заслужен от Хор след невероятно смелата му и трудна победа над злия Сет. Хор бил възвеличен тогава с името *Херу*, произлизащо от архаичното название *герак* (т.е. *сокол*), затова, че атакувал от небето с летящо средство – „крилото на Хор“ – войните на Сет, предизвиквайки голям страх сред тях и предпоставяйки по този начин своята решителна победа. От името *Херу* възникнали на свой ред думите *херой*, *херос*, а от *герак* – името *Геракъл/Херакъл*, носено най-напред от победоносния бог Хор.

За това пише Херодот (~485~420 г. пр.Хр.), а именно, че са съществували двама Херакловци: единият – древен бог, а другият – известният герой от архаичната епоха (XIII в. пр.Хр.). Поради това в древния свят правилно били построени светилища и на двамата – на безсмъртния бог и на смъртния герой. Но египетските жреци познавали само първия, а за втория не били чували нищо. /**Херодот**. История, II, 43, 44, 144, 145/.

Диодор Сицилийски (~90-35 г. пр.Хр.) разказва в същия дух:

“... [Египтяните – б. В.Й.] твърдят също така, че [Херакъл – б. В.Й.] е син на Зевс, но за майка му казват, че не знаят коя е. **Що се отнася до роде-**

ния повече от десет хиляди години по-късно от Алкмена мъж, наречен при раждането си Алкей, а по-късно прекръстен на Херакъл [к. В.Й.], това прекръстване е станало не защото получил слава благодарение на Хера, ами понеже настоявал на същите неща, както и древният Херакъл, и така получил както неговата слава, така и неговото име." /Историческа библиотека, I, 24/.

Един от артефактите, свидетелстващи, че античният герой Херакъл се явява героичен ремиксен типаж на бог Хор, е правоъгълна сребърна плочка със сакралното изображение на *Сабазий* – тракийска персонификация на Дионис/Хор, като мускулест брадат мъж, обгърнат (закрилян) от пълзящи по него змии и подпрян с десницата си на голям боздуган (сн. 1). Плочката е намерена в скалното светилище Белинташ в Родопите, южно от гр. Асеновград. Съхранява се в Националния археологически музей с Институт при БАН – София. /вж. също **Никола Боев**. Блясъкът на Белинташ. Пловдив, 2003/.

Снимка 1. Сребърна плочка с изображение на Сабазий като Херакъл, намерена на скалното плато Белинташ в Източните Родопи, България. На съхранение в НАИМ-БАН – София.

В старобългарския език съществува думата *герак*, която означава „сокол“ – една от свещените и царски птици на Ра-Хор (сн. 2). Идентична е думата в древния пеласгийски език, преминала по-късно в елинския: *γερακι* (*гераки*) – „сокол“. Нейни производни са: *γερμα* (*герма*) със значенията „наклоняване“, „навеждане“, „залез слънце“; *γερασο* (*герасо*) – „остарявам“; *γεραιος* (*герайос*) – „стар“, „почтен“, „уважаван“; *γεραματα* (*герамата*) – „старини“; *γεροντας* (*геронтас*) – „старей“; *γερουσια* (*герузия*) – „съвет на старейшините“; *γερος* (*герос*) – „здрав“, „силен“.

Снимка 2. Бронзова статуя на Хор в човешко тяло и глава (маска) на сокол. Богът стои в молитвена поза с протегнати напред ръце. Произход Египет, XI в. пр.Хр. Експонат в Лувъра, Париж, Франция. Фото автора.

Така че египетските Херу (Хор) и Сет са били богове-антиподи в царства-антиподи: Горен и Долен Египет. Във войната помежду им Хор победил Сет и станал *Херу*, *Херос*, *Херой*, *Херакъл*. Херодот директно заявява, че в Египет антропонимът *Херакъл* – „първият Херакъл“ – е бил прозвище на бог Хор. Да си спомним и за *Тракийския херос* – символния образ на бог Дионис, син на Зевс.

Във Финикия „Мелкарт, същия *Херакъл*“ се явява син на Зевс Демарунт, „царя на боговете“, който пък е син на Дагон (синтезният бог Кронос-Зевс) /**Санхуниатон**. История на Финикия, I, 16, 19, 27, 31. – В: **Санхуниатон Беритски**, [преведен на гръцки от] **Филон Библский**. Финикийская история. Перевод Б.А.Тураева по изданию: *Fragmenta Historicorum Graecorum* К.Мюллера. Библиотека Якова Кротова, в: <http://krotov.info/acts/04/onomastik/biblsk.html/>.

Но и в плочките от гр. Пилос, Пелопонес, в контекст с Арес и Хермес се споменава бог *Трисхерос* – „Тройният Херос“, непознат в Класическа Гърция /История на религиите. Т.II. Авторски колектив: **Франсис Виан, Жан Варен, Жак Дюшен-Гилемин, Франс Винке, Ян де Врис, Франсоаз льо Ру, Реймън Блок**. Т. II. С., Изд. Gallimard

& Прозорец, 1996, с. 32/. Очевидно зад прозвището *Трисхерос* се крие Херу (Хорос), ненадминат воин и герой/херой (херос) на своето време, и също така полубрат на Арес и Хермес.

Другата хищна птица, ползвана като ипостаз на господаря на небето отецът Зевс-синът Хор, бил *орелът* (сн. 3, 4), което се потвърждава, освен от ползва-

нето му в древността като царски символ, но и от самото видово наименование: Ор-Ел, [Х]ор-Ел, т.е. "Бог Хор".

Снимка 3. Мраморен барелеф с изображение на Зевс като царствен орел в храма на Зевс Хипсис-тос в античния Дион. Романска епоха. АМ – гр. Дион, ном Македония, Гърция. Фото автора.

Снимка 4. Крилатото слънце Хор на гранитен саркофаг, произхождащ от Египет. Музей за история на изкуството, Виена, Австрия. Фото автора.

Хор като орел, разперил криле, но с човешка глава, на която е поставен слънчевия диск. В десния си крак царската птица (богът) държи сватбения венец и фалоса/лотос на баща си Зевс-Амон (Озирис) – доказателствата за неговия произход.

И така, йероглифът на Хор с вид на *сокол/орел* е имал два фонетични варианта – *баг Хор* и *шири Хор*, като и двата се четат "Божият син Хор". *Шипи* (*siri*) несъмнено идва от *Osiri* (*Озирис*) – едно от имената на Зевс-Амон, отца на Дионис/Хор. Именната форма Хор-Осири или Хор-Шири е значела "Хор, синът на Сири/Шири".

Отклоняваме се за миг към производния от *шири* късен термин *шерпат*. Разчетен чрез древноегипетски език той означава "Светът [понятиятната система; доктрината] на божия син Хор", а на арабски в него било вложено понятието "Свещен писан закон". По-горе видяхме, че "Хор, Крилатият оценител" олицетворявал истинната власт, която имала капацитета да раздава справедливо правосъдие. Ще приведем и кратък откъс от една офитска молитва, цитирана в "Книга на Тот":

"Хорус, Хорус, Божественият дух,
който законите иска да държи..."

В случая повече ни интересува фонетичният израз *баг* на йероглифа, изобразяващ *сокол/орел*, отнасящ се за Хор, видно от царските картуши на египетските фараони. Защото именно изразът *баг Хор* е в основата на етнонима *българи*.

Главният бог на *траките* Дионис (Хор) е генетичен родоначалник (заедно с братята си Аполон, Хермес и Якхос) на жреческото племе *беси*, което обслужвало неговото прочуто прорицалище в Родопите. От *бесите* са произлезли тракийските царе-жреци. Същевременно Хор (Дионис) се явявал дядо и на Иджик/Джам, родоначалника на *българските боили* в Азия – съсловието, от което произхождат българските канове.

2. МОРФОЛОГИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕТНОНИМ И ДЪРЖАВНО НАЗВАНИЕ. ВАРИАНТИ НА ДЪРЖАВНОТО НАЗВАНИЕ С ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТОТЕМНИТЕ ИМЕНА БУРИ И БАРЪС

Да видим сега как от божественото име *баг Хор* се е образувал етнонимът *българи*.

При вглеждане веднага бие на очи звуковата идентичност между *баг* и *Бакх*, едно от определителните имена на Дионис, в ролята му на бог на виното. *Баг* означавало "Божият син", а митологичното име *Бакх* било синоним на епитетите "безгрижен", "буен", "волен", "свободен" ("liber"), "играещ", "весел" и т.н.

Първичната етимология на именната форма *Бакх/Вакх* се долавя в думата *вакханка* – Вак-Ха-Ан, Ваг-Ка-Ан, т.е. "Родилката [вагината, утробата] на сина на небето". Тук "родилката" е Йо/Изида, а "синът на небето" – Дионис/Хор.

Изида е имала и друго име, синонимно на *вакханка* и то било *Сотис* (Сот-Ис, т.е. "Исис, утробата"), защото *сот* също е значело "утроба". Не случайно. В дните около 19 юли, първият ден на *Сотическата година* в Египет, звездната и небесна майка *Сотис* (т.е. *Сириус*) раждала по мистичен начин на утринния хоризонт небесния син-слънце Хор.

След време родопските жрици на Дионис приели епитета *ваг* на Йо/Изида за свое нарицателно име – *вакханки*. Когато разигравали в мистериите сцената с раждането на Дионис, те разгърдвали ризите си и носели бебешки кошници, т.е. превръщали се в родилки и кърмачки на божия син.

Между другото в морфемния състав на названието *вакханка* се забелязва лексемата *кхан* (*кан*, *ка-ан* – "Синът на небето") – титлата на господаря на българо-хунските държавни обединения в Азия, както и титлата на тракийския архемист Орфей – *канос*. *Канос* не значи само "певец": чрез музиката си Орфей се превръщал в мост между земята и небето, боговете и хората, обединявал естеството на целия космос.

Да отбележим още, че името *Бакх* или *Бакхус* вероятно е кратка форма на египетското име *Баг Хорус*, слято *Багхорус*, от което за по-лесна употреба в говоримия език е отпаднала сричката (името) *Ор*. И в този аспект *Бакх/Вакх* – Ваг-Х[ор], означава същото: "Хор [произлязъл] от Ваг [Йо/Изида, утробата]".

И така, изяснихме, че *баг* и *шири*, означаващи "божият син", са именни епитети единствено и само на Хор и касаят произхода му от Йо/Изида и Зевс-

Амон, а специално изразът *баг Хор* съобщава факта, че Хор е син на Изиди (утробата *ваг/баг*).

Да продължим нататък. За да образува етнонима *балхар (българи)*, неговият древен съставител (бог или жрец) е вклинил звука “л” в епитета *баг* (първата дума на словосъчетанието *баг Хор*). Защо? Някой може да реши, че е търсено постигане на благозвучие, но това “л” едва ли е случайно, като знаем, че в древните названия на народи и държави всеки звук е бил внимателно прецизиран.

Ако епитетът *баг* изявява произход от Изиди (*ваг* – “утробата”), без съмнение инициалът “л” дава още информация за произход. Получената лексема *балг* вече е комбинация от *бал* и *баг*: бащата *Баал/Ваал* (левантийското име на Зевс) и майката *Баг/Ваг* (Изиди). Така името *Балхар* придобива троичност: майка (*Баг*), отец (*Баал*) и син (*Хар*). Синът се разчита в съставната морфема *Хар* = *Хор*.

Антропонимната форма *Хар* е ползвана например в египетските имена *Харпократ* и *Харзомтис*, като последното е налично в древните надписи на Дендера /преведено от д-р В. Вайткус – В: Петер Краса и Хабек Райнхард. Светлината на фараоните. Висока технология и електрически ток в древния Египет. Превод от немски Ани Здравкова. С., Изд. “Литера прима”, 2005, с. 156/. Подземната част на храма на Хатор (Изиди) в Дендера е датирана към VIII хил. пр.Хр. Индийският аналог на името *Хар* е *Харе Кришна*.

Любопитен е етнонимът на обитателите на държавата Митани – *хурити* или *харити*, – често споменавани в египетските и шумерските царски документи. В „Стария завет“ са сочени като *хорейци* /**Зекария Сичин**. Дванадесетата планета. Прев. Крум Бъчваров. С., ИК “Бард”, 2002, с. 75, 76/. Тази група *хари* или *ари* (*арийци*) господствала над обширната зона между Шумер и Акад в Месопотамия, над Хетското царство в Анатолия, както и над цивилизацията Харапа (~3000-1600 г.) в Индия.

Освен това *Ал* пък е името, под което е бил познат и почитан в Леванта и Анатолия тракийският Кронос, шумерският Енлил, или египетският Геб/Кеб (Ра) – дядото на Дионис/Хор. На практика дядото Ра влязъл в ролята на баща на Хор още от раждането му, защото Хор се родил сирак поради убийството на баща му Зевс-Амон. Впрочем името *Ал* е включено в левантско-анатолийското име на Зевс – *Ваал/Баал* – Ба-Ал, т.е. “Сърцето-душа на Ал”, внушаващо, че той – Зевс/Азар – е бил любимецът на Кронос/Ра.

Така че и името *Ал* на дядото Кронос/Ра е почетено в българския етноним. На всичко отгоре *ал/алп* е бил въобще терминът за “бог”, ползван от жреците на българите в Азия. А от термина *баг* е дошла думата “бог” в старобългарския и славянските езици.

И така, да обобщим кои са божествените имена, съставлящи българския етноним:

1. *Баг/Бакх (Бакхус: със значение „Утробния“ или „[Родения от] Утробата [Изиди]“)* – име на божия син Дионис/Хор, синтезирано от определителното име на божията майка Изиди в Тракия – *Ваг/Вакх* или *Вакханка* (със значение „Утробата“);

2. **Баал/Ваал** – име на божия отец Зевс/Озирис в Леванта;
3. **Ал** (като морфема от **Баал**: **Ба-Ал**) – име на Кронос/Ра в Леванта и Анатолия;
4. **Алп** (произведен от **Ал**) – общовалидният термин за „бог“ в Азия;
5. **Хар** (**Хор**) – името на божия син в Египет и Индия.

Разбира се, етнонимът *балхар*, *балхари* (*българи*) е в основата на названието на една от древните български държави в Средна Азия – *Балхара/Balkhara*, известна още като *Бактрия* (Бак-Тр = Бак-Тера, т.е. „Земя на Бакх“). Сродно звучи съвременният етноним *българи* на руски език: *балгары* или *балхари*.

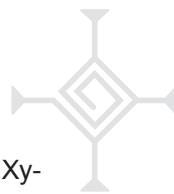
Столицата на *Балхара* носела името *Балкх/Balkh*. Великият град *Балкх* бил основан незнайно кога от легендарния цар Лорасп, управлявал цели 365 години. В персийските текстове Лорасп се явява син на царувалия 300 години Бурзен/Бурзан, от династията *Кеаниди*. /Петър Добрев. Ключ към древната българска история. С., 2002, с. 76/.

Една от персийските легенди, предадена от арабския географ Мутахара ибн ал-Макдиси (X в.) в обемистия му труд „Книга за сътворението и историята“ (*Le livre de la creation et de l'histoire*. Paris, 1899), разказва: „След Кай-Каус царувал Кай-Хусрау, син на бог Сиявуш, наричан още Зиевус. Той управлявал 60 години. После се възцарил Кай-Лорасп, той царувал 120 години и създал Балх, хубавия град... Аз съм чувал високоучени мъже да твърдят, че египетските фараони водят своя корен от Балх...“ /пак там, с. 77/.

Характерната антропонимна представка „кай“ идва от *Гая* (*Гея*) и е породила думите *гайда*, *гайтан*. *Гайдос* означава „козел“, а *гайда/гая* – „коза“, защото *Гая/Гея* се явявала първата свещена коза – майка и кърмачка на титаните. „Кай“ подчертава божествения произход на горепосочените царе от представителите на *Светото семейство*, които ползвали *козя ипостаза*. Да си припомним мита за козата Амалтея – кърмачката на Зевс, зад която се крие Рея, майката на Зевс и първородна дъщеря на Гея и Уран.

Фонемата *кай* се съдържа в императорските титли *саесар* („цезар“, Рим), *каисар* („кесар“, Византия). Любопитна е късната германска титла *кайзер*, аналогична на император.

Несъмнено *Кеанидите* са *Геяниди* – титани и богове, потомци на Гея, – представители на основната божествена династия. Това проличава и от дългите периоди на властването им. *Бурзан* пък очевидно е *Бурджан* – родоначалникът на българския царски род *Дуло*, син на Иджик, внук на Посейдон и правнук на Дионис/Хор. В текста на ал Макдиси се потвърждава предложената от нас генеалогия; арабският летописец казва, че след Кай-Каус (т.е. Хадес), царувал Кай-Хусрау (Хурса/Хорс/Дионис), син на бог Сиявуш/Зиевус (т.е. Зевс). После се възцарил Кай-Лорасп, както видяхме в горния абзац – правнук пето поколение на Кай-Хусрау (Дионис/Хор). При Макдиси годините на управление на тези божествени потомци са неправилно занижени от арабските преписвачи на древния текст.

В друга легенда се казва: "Кай-Лорасп построил Балх – красивия, а цар Хушенг построил Суза – столицата на Елам" /пак там, с. 78/. Изглежда градовете Балх и Суза са връстници. Според предпазливи оценки град Суза (Шуш) е възникнал в равнината Хузестан (сега в Югозападен Иран) около 4 200 г. пр.Хр.

Стъпвайки на всичките тези данни можем да заключим, че Балхара е дъщерна държава на империята Хон на Иджик и първородния му син Бурджан, създадена от внука/сина им Лорасп. От което следва, че Балх е бил построен не през II хилядолетие пр.Хр., както счита консервативната наука (без да са проведени разкопки), нито през V хилядолетие (вж. горния абзац), а много по-рано – през VII хилядолетие.

Според нас гр. Балх е съществувал от VII хилядолетие пр.Хр. до XIII в. сл.Хр., когато бил разрушен от монголите. Южно от него се издигала неговата свещена планина Елбурз – Ел-Бур, т.е. "Богът-Вълк [Хор]" (сн. 5 и 6); или Ел-Барс, т.е. "Богът-Тигър [пак Хор]" (сн. 7 и 8), – наименование, което българите пренесли сетне на Кавказ, с първенец връх Елбрус, при преселението си там по Христово време, и най-сетне в държавата си Велика България, с център р. Бури чая, наричана от гърците Бористенес = Буристан, т.е. „Станът [държавата] на Бури“.

Снимка 5. Стенопис от Дендера, Египет. VIII хил. пр.Хр. Отляво – колона от три изображения на бог Хор, клекнал, с маска на вълк. Отдясно – колона от три изображения на бог Хор, клекнал, с маска на сокол. В средата на изобразителното поле, в лодката на Ра, седи на трон Хор, увенчан с двойната корона и държащ пастирския жезъл хиг (гиг/гега); пред него на трон седи майка му Изида, а зад него тъща му Нефтида, като двете благославят царя на света; зад Изида стои съпругата му Мемфида, дъщеря на Нефтида. Кормчия на лодката е Аполон, а на носа ѝ седи Тот в метаморфоза на павиан. Над Хор е изобразено неговото „крило“, съоръжено с две гръмотевични оръжия и управлявано от Скарабея – ипостаз на дядо му Ра.

Снимка 6. Сребърен наносник от конска амуниция, намерен в Свещари, България. V в. пр.Хр. Изобразен е Хор като войн – в броня с висока яка и шлем. На бронята, върху гърдите, е изкован тотемът-закрилник на войните – свирепият вълк Бури с криле.

Снимка 7. Златен пандатив, украсен околоръст с перли (символизиращи слънцето): в средата стои гордо царственият барс – богът-родоначалник на българите. Артефакт, намерен в двореца на втората столица Велики Преслав. IX в. Вероятно е бил личен владетелски знак на канас/князь Борис (Баръс) преди приемането на християнството през 864 г. Археологически музей на гр. Преслав. Вж. също История на България. Т. II. С., Изд. На БАН, 1981, с. 265.

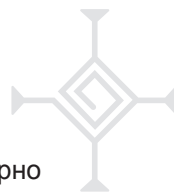
Снимка 8. Златен пръстен-печат (61 гр.; негатив) на българския цар Калоян (1196/7-1207 г.), намерен през 1972 г. в гроба му в черквата „Св. 40 мъченици“. РИМ – Велико Търново. В централния кръг е изобразено хералдичното животно барс, в ход надясно, а в полето около него пише на старобългарска кирилица: „+Калоянов пръстен“.

Обръщаме внимание на специфичното звукосъчетание “гх” или “кх” във формите *балехари*, *булехар*, *Balkh*, *Balkhara* и др., което е употребявано също така в сакралните практики на жреците в Египет, напр. в термина *ангхк* – “живият дъх на бог”; както и от мъдрите *наги* в Камбоджа, напр. в топонима на свещения им град *Ангхкор-Ват*.

Днес в Афганистан и съседните държави все още има оцелели топоними, възникнали от древния български етноним: река *Balkhab*, Афганистан; езеро *Balkhash* и град *Balkhash*, Казахстан; град *Buxoro* (древната *Bukhara*), Узбекистан; град *Баку* в Азербайджан; град *Buxar*, Индия; град *Balkanabat*, Туркмения /*Atlas of the world*. London, Times Books, 2005, p. 76-78/.

На северния склон на Кавказ, в Чеченската република на Руската федерация се намира *Балановския могиленик*, датиран към II хилядолетие пр.Хр. Според дагестанските хроники там се е издигал град *Булкар Балк* /**К. Цонев, М. Цонева**. Баал-гури. С., 2005, с. 71/, т.е. “Българският Балк” – топоним, директно указващ, че *Балк* е бил град на *българите*, а сега там съществува селцето *Балхар*. Впрочем и в *Дунавска България* най-големият планински хребет Хемус (дн. Стара планина) е носел в миналото и носи досега народното название *Балкан*, от което води етимологията си хоронимът *Балкански полуостров*.

В просторната равнина между Кавказ, Южен Урал, Каспийско и Азовско море са разположени областите Сарматия и *Барсилия*, обитавани във вековете преди и след Христа от трите основни български племена хуногундури, утигури, кутригури (котраги). Хоронимът *Барсилия*, записан погрешно от гръцките

хроникъори като *Верзилия* (вж. напр. Теофан и Никифор – VIII в.), безспорно произхожда от тотемното име *Барс* на българския родоначалник.

3. КАК СА НИ НАРИЧАЛИ ДРУГИТЕ НАРОДИ?

Коректно е да приведем варианти на *българския етноним*, както е бил употребяван от съседните племена. Например в санскритските епоси на Индия. В „Махабхарата“ *българите* и тяхната държава са наричани *Балхара*, *Балхика*. Но най-старият източник, в който фигурира името *Балх* е „Атхарваведа“. Написването на индийските „Веди“ се отнася към VIII-VII в. пр.Хр., според някои изследователи към XII-X в. пр.Хр. От тази отправна точка излиза, че *Балх* е бил в зенита на славата си още през II хилядолетие пр.Хр., а по някои мнения и през III хилядолетие, или даже по-рано, което несъмнено ще се докаже ако бъде направено археологическо проучване.

В арменската география „Ашхарацуйц“ (т.е. „Описание на страните“) на Ананий Ширакаци (~610~685 г.), основана на ръкопис от V век на Мойсей Хоренски, който на свой ред ползвал съчинение на сирийския историк Мар Абас Котина за събития от 127 до 114 г. пр.Хр., българите носели имената *булгар* и *булх*. В източноперсийската книжнина етнонимът е *булгар*, *булхор* и *булх*, а в един от афганистанските преписи на поемата „Шах-наме“ от персийския поет Абу Ал-Касим Фирдоуси (935-1020 г.) е използвана формата *булгхар*. /Петър Добрев. Ключ към древната българска история. С., 2002, с. 29-34 ; същият. Сага за древните българи. С., 2005, с. 59-67/. В китайските хроники името е *бо-ло*, *бу-ле*, *бу-лер*, *бу-джун* /Димитър Съсъллов. Пътят на България. С., ИК „Кибеа“, 2004 (Първо издание 1936), с. 34-38/.

И отново в „Ашхарацуйц“ е записано:

“18... На север от него [“морето Понтос“, т.е. Черно море – б. В.Й.] са **народите на турките и булгхарите**, наречени по имената на реките [по-скоро е обратното – б. В.Й.]: **Купи-булгхар**, **Дучи-булкар**, **Олхонтор-блкар**, **пришълци**, **Чдар-болкар**. Сега са чужди на Птолемеос тези имена [тези етноними са непознати на Птолемея – б. В.Й.]...

34. В страната Азия е Скития, която започва от река Атл [Итиль, т.е. Волга – б. В.Й.] и се простира на югоизток до планината Йемавон [Имеон – б. В.Й.]..., която е по-висока и по-дълга от останалите и прилича на пергел, подобен на арменската буква „люн“, имаща сгъвка от изток на юг. Единият ѝ ръкав върви 1280 мили на запад, другият ръкав – 1550 мили на север, а третият върви към Непознатата земя [в посока североизток – б. В.Й.]... А от петнадесетте народа [в източния дял на Скития – б. В.Й.] единият се нарича масагети..., и **народът булх** [к. В.Й.], и друг народ – търговците хорозмийци [в град Хорезъм и неговата област – б. В.Й.]... /Анания Ширакаци. Ашхарацуйц. Разширена редакция (Венеция, 1881 г.). Подбор и превод от староарменски: **д-р Петър Голийски**, Катедра „Класически Изток“ на СУ „Кл. Охридски“. – В: <http://bg.wikipedia.org/wiki/>.

От курсивираните етноними, касаещи от една страна народа северно от Черно море, а от друга – народа в страната *Балхара*, край планината *Имеон*,

става пределно ясно, че това са формации на един и същ етнос – *българския*, разделил се временно по волята на историческата му съдба.

А ето и някои твърде показателни оценки за *Балхара* като цивилизационен център в Средна Азия. След нейното завладяване от Александър Македонски, запозналите се с нея гръцки автори ѝ дали красивото име "Страната на хилядата градове", а по-късно географът Страбон я определил с израза "перлата на Ариана". Според нас гърците са взели това название от местните жители, защото според българския летописен свод "Джагфар тарихи" страната носела името "Мен-Кишлак" ("Менски [именски] селища"), но и "Хилядата селища" /**Бахши Иман**. Джагфар Тарихи /Историята на Джагфар/. Свитък от булгарски летописи. 1680 година. Под ред. на проф. А. Пантев. С., 2005, с. 46/.

Вероятно експанзията на Александър е изтласкала на запад част от племената на българите, които се установили на територията между реките *Бури чая* /*Бористенес* (дн. Днепър) и Итилъ (дн. Волга). Макар че миграции в тази посока е имало както преди, така и след Александър.

Нова земя – нови градове; а името на държавата, свързано с цивилизаторската роля на българския народ, било съхранено: „Страната/царството на градовете“. Този български хороним е отразен в скандинавските саги от IX-XII в. под формата „Gardar“, а от XII-XIV в. под формата „Gardaríke“. /вж. напр. **Снуре Стюрлюсон**. Сага за ингилингите. – В: Саги за кралете на Севера. С., 2003, с. 25/.

В арменските източници столицата "царственият Балх" е назована "майката на всички градове", защото в древни времена от нея произлезли царския род *Бхарата* на Индия, *Аршакидите* в Партия и Армения, *Сиявушидите* в Хорезъм. Според арабите династията в *Балх* била свързана с египетските фараони. Ибн-Надим, творил през IX век, твърди, че *Балх* е бил сред седемте най-големи градове в света. Персите наричали *Балх Зариаспа* – "Златоконният град", заради легендарната порода *балхски коне* със златиста козина. /**П. Добрев**. Сага за древните българи, с. 59-65/, вероятно потомствени на първите расови коне, селектирани от бог Посейдон. Освен това персите винаги добавяли към името *Балх* епитета *шахастан* – "царственият град" /**Същият**. Ключ към древната българска история, с. 89, 90/. За нас по-точен превод на *шахастан* би бил "страна [място] на шахове"; по смисъл – "родилня [люпилня] на шахове".

Гръцките и елинизирани автори прекръстили *Балхара* на *Бактрия*, а столицата ѝ *Балх* – на *Бактра*. Ние вече изтъкнахме топо-етнонимите, използвани в по-старите индийски и персийски извори. По този повод дългогодишният изследовател на "Махабхарата", индийският професор К. Мушра е отбелязъл:

"Основната и първоначална земя на народа, наречен с името "балхики", е несъмнено областта на Балх и не може да има никакво сериозно съмнение, че зад това древно име – балхики – се крият древните бактрийци, обитавали земите край развалините на Балх в днешен Северен Афганистан." /**пак там**, с. 72/.

Дублетното название на Индия – *Бхарат* – произлиза от санскритския антропоним на древноиндийския царски род *Бхарата*, произлизащ от клона на българската династия *Дуло* в *Балхара*. Сюжетът на "Махабхарата" представя

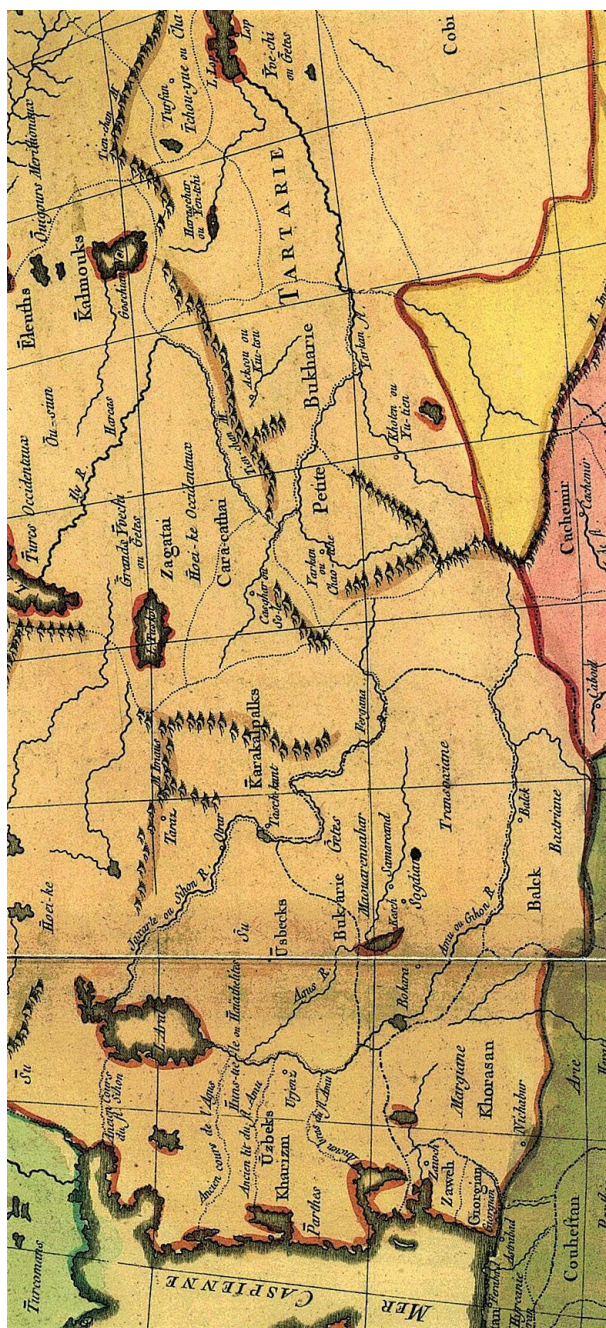
всъщност родовата история на *Бхарата* /В. Ганчева. Езикът Хинди – познат и непознат. – В: сп. **Светилник**, кн. 9, 2007/. Впрочем изразът Мах-Бхарата означава "Великите Бхарата [*бахарята*, т.е. *българите*]".

Преклонението в "Махабхарата" („Маха-Бхарата“, т.е. „Великите Бхарата“) към владетелите на *Балкх* достига своята кулминация в хвалебствения стих: "Пред тебе стои царят на Балкх – първият от всички земни царе." Такава не-обикновена почит може да бъде изпитвана само към господаря на древна и могъща държава, пред който се прекланят всички останали народи /П. Добрев. Ключ към древната българска история, с. 90, 91/. Бихме допълнили – пред пряк потомък на богове.

В летописа "Раджа Тарангини" на кашмирския книжовник Калхана царят на *Балхара* носи не обичайната санскритска титла "раджа", а "юва раджа" – "велик цар" /**пак там**, с. 91/, според нас "върховен раджа". Припомнете си титлата на върховния български владетел – "кана ювиги", явно "юва" произлиза от и съответства на "ювиги". И като стана дума за *раджа*, нека разтълкуваме и тази дума: Ра-Джа, т.е. "Ра, [роден от] Гея".

4. ДАННИ ОТ АНТИЧНАТА КАРТОГРАФИЯ

Названията на *България* са съхранени в "Карта по обща история" на Мишел Пико от 1763 г. (**сн. 9**), показваща разположението на древни народи и държави в Азия. Подробностите и точните названия, с които се отличава тази карта, предполагат, че авторът ѝ е имал на разположение съчиненията и географско-историческите карти на източно-персийски и арабски автори от IV-X в., базирани, разбира се, на още по-стари източници.

Снимка 9. Картата на Мишел Пико (детайл). – В: Атлас "Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)." Съставител **Димитър Стоименов**. Център за изследвания на българите, Държавна агенция "Архиви", ИК ТАНГРА ТанНакРа. С., 2008, с. 441, 442, 445.

В нея е отразена, оцветена в бежов цвят, огромната територия на Хунската империя, простираща се от бреговете на Каспийско море до бреговете на Японско море и р. Амур. В западната ѝ зона са обозначени две български държави: *Balck* и *Petite Bukharie* („Балкх“ и „Малка България“).

Първата – *Balck*, т.е. *Балхара* – заема местоположение около гр. *Balck*, като в северната ѝ част над градовете *Bokara*, *Sogdiana* и *Samarcand* и югозападно от планината *Imaus* (т.е. *Имеон*) са поместени в съседство народите *Bukarie* (българи) и *Getes* (гету). В самата планина *Имеон* е разположен интересният народ *Karakalpaks*, т.е. „черни калпаки“, които по-късно се споменават в *Кубратова България* и още по-късно – в *Киевска Русь*. Налице са географски ориентир – градове, които съществуват и днес: това е *Tasch-cant* (*Ташкент*), намирайки се в западното подножие на *Имеон*; и *Taraz* (*Тараз*) – в северното ѝ подножие. Отбелязваме, че планината *Имеон*, така както е дадена на тази карта, съответства на хребетите със съвременни имена *Киргиз*, *Шаткал* и *Каратау*.

Втората българска държава *Petite Bukharie* (*Малка България*) е изписана съвсем точно, с оглед на коментирания от нас произход

на нейното име от антропонима на българския родоначалник *Бахх* = *Хар*. Във френския език *le bouc* (нем. – *bock*, англ. – *buck*) означава „козел“ – една от ипостазите на *Бакхус*. На картата тази държава е ситуирана южно от планината *Tien-chan* (*Тян-шан*), в *Таримската котловина*. На север от *Малка България* и от *Тян-шан* е ситуиран народът *Grands Yueshi ou Getes* (*Големи юеши* или *гету*), а на изток – друг клон от този народ, записан като *Yue-shi ou Getes* (*юеши* или *гету*). Очевидно става дума за известното от китайските текстове могъщо хуно-българско племе *юеджи*, название, зад което, както виждаме от картата, се крият добре известните *гету*. Впрочем някои антични писатели, например Темистий (317-387 г.), Клавдиан (~370~404 г.) и др., твърдят, че *хуни* са наричани мигриралите в Азия *масажети*.

Наличието на две държави *България* има своето обяснение. *Българите* и *гетите* в станове им край *Ташкент* са формирали войнското съсловие, чийто командири били излъчвани от жреците в планината *Имеон*. *Малка България* в плодородната в древността Таримска котловина е помествала земеделско-пастирското съсловие, което отговаряло за прехраната на целия народ.

Такова било географското ситуиране на *средните* и *западните* *българи* през II и I хилядолетия пр.Хр. В тази епоха източното крило на империята Хон все още е пребивавало в днешните Монголия и Северен Китай. В по-древно време – през V, IV и III хилядолетия, държавата Хон пак е имала три опорни центъра: източен, среден и западен, ала тогава средният бил най-развит; небивал разцвет преживяла Таримската котловина, която днес за съжаление е пустинна област.

Предполагаме, че пред несъстоялата се все още там археология ще се явят безброй изненади. Засега ще коментираме само една находка от тази цивилизация. И то по кадри от филм на Би Би Си. Става дума за погребение на семейство с едно дете в пустинята Таклимакан. Сухият климат е способствал да се съхранят частично телата и облеклото, което се оказва типична българска национална носия. Запазило се е парче от килим, мотивите върху което не се отличават от традиционните ни чипровски и котленски килими. На кадрите отчетливо се вижда и каменен релеф, на който е изобразен българският народен танц „ръченица“. Датировката, направена по органичните материали, е началото на IV хилядолетие пр.Хр.

Етнонимът *българи*, в разнообразните му варианти, е бил популярен още в IV век пр.Хр., а вероятно и много по-рано, видно от индийските и персийските извори, възхваляващи богатата цивилизация *Балхара* и нейния мъдър и красив народ, от който произлезли царете на държавите на цяла Средна Азия и Индия. До такъв извод е стигнал дългогодишният изследовател на „Махабхарата“, гореспоменатият индийски професор К. Мушра. /по **П. Добрев**. Сага за древните българи, с. 65-74/.